

Asia: VN/1984/2019

Lausuntopyyntö työryhmämietinnöstä: Seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistus

Vapaaehtoisuuden puutteeseen perustuva sääntely

Mitä mieltä olette ehdotuksesta säätää raiskauksen ja muiden seksuaalirikosten keskeiseksi tunnusmerkistökijäksi vapaaehtoisuuden puute ehdotuksen mukaisesti?

Naisjärjestöjen Keskusliitto esittää ensin tiivistetysti huomionsa kokonaisuudistusta käsittelevästä mietinnöstä ja vastaa sen jälkeen esitettyyn kysymykseen:

- Työryhmän ehdotus on kirjoitettava kokonaan uudelleen. Ruotsin lainsäädäntö uudistettiin vuonna 2018 tälle vuosituhannelle. Suomen työryhmän mietintö on valovuosien päässä siitä.
- Naisjärjestöjen Keskusliitto katsoo, että uudistus tulee tehdä siten, että raiskaus perustuu ja rakentuu suoraan vapaaehtoisuuden puutteelle. Nyt esitetty raiskaussäännös ei ole puhdas suostumussäännös, vaan siihen on yhdistetty vanha pakottamissäännös. Naisjärjestöjen Keskusliitto katsoo, ettei ehdotetulla uudistuksella tosiasiallisesti muuteta nykyistä oikeustilaa paremmaksi vaan otetaan tasa-arvon takapakkia;
- Naisjärjestöjen Keskusliitto pitää välttämättömänä, että seksuaalirikoslainsäädäntöuudistus täyttää kansainvälisten ihmisoikeussopimusten velvoitteet, parantaa uhrien oikeussuojaa eikä missään nimessä heikennä uhrien asemaa. Lakiuudistuksessa on käytävä hyvin tarkkaan läpi Lanzaroten sopimuksen ja Istanbulin sopimuksen velvoitteet. Tällaisenaan ehdotus ei niitä täytä;
- Mietinnössä on unohdettu haavoittuvassa asemassa olevien tyttöjen ja naisten suojeleminen. Naisjärjestöjen Keskusliitto vaatii, että vaikutukset etenkin haavoittuvassa asemassa oleviin tyttöihin ja naisiin tulee arvioida kattavammin. Erityisesti vaikutukset vammaisiin naisiin ja tyttöihin on arvioitava perusteellisesti;
- Naisjärjestöjen Keskusliitto pitää seksuaalisen hyväksikäytön tunnusmerkistöä ongelmallisena muun muassa siksi, että siinä asetetaan etenkin haavoittuvassa asemassa olevia tyttöjä ja naisia huonompaan asemaan;

- Seksuaalisena hyväksikäyttönä määritellyt tilanteet on siirrettävä raiskauksen ja seksuaalisen kajoamisen rikosnimikkeiden alle. Valta-aseman hyväksikäyttö estää uhria muodostamasta tahtiaan vapaasti. Ei ole mahdollista puhua vapaaehtoisesta osallistumisesta seksuaaliseen kanssakäymiseen tällaisissa tilanteissa;
- Naisjärjestöjen Keskusliitto kannattaa ehdotusta säätää lapsiin kohdistuvia tekoja koskevat säännökset omaksi kokonaisuudekseen ja katsoo, että erottaminen selkiyttäisi säätelyä. Keskusliitto ei hyväksy, että ehdotus heikentää lasten, erityisesti tyttöjen, asemaa seksuaalisen väkivallan uhreina;
- Naisjärjestöjen Keskusliitto näkee, että ehdotus heikentää 12-15-vuotiaiden että 16-17-vuotiaiden lasten oikeussuojaa. Ehdotetussa uudistuksessa heikennetään nykyistä 16 vuoden suojaikärajaa, kun tosiasiaa ehdotuksessa mainitun 12 vuotta täyttäneiden uhrien vapaaehtoisuuden puutetta arvioidaan;
- Naisjärjestöjen Keskusliitto pitää välttämättömänä, että lapsenraiskauksen alaikärajan tulee ehdottomasti olla korkeampi, 15 vuotta Ruotsin mallin mukaisesti. Myöskään mietinnössä ehdotetut keinot 16-17-vuotiaiden lasten suojelemiseen eivät ole riittäviä. 16-17-vuotiaiden lasten suojelemiseksi ei ole riittävää, että valta-aseman väärinkäytön avulla tehdyt raiskaukset tuomitaan seksuaalisena hyväksikäyttönä;
- Naisjärjestöjen Keskusliitto painottaa, että vastuun tulee olla aina aikuisella eikä arvioinnin tule keskittyä lapsen omaan toimintaan. 12 vuotta täyttäneiden lasten asemaa ei tule heikentää lakiuudistuksessa eikä 12-15-vuotiaaseen kohdistetusta rikoksesta tule tuomita lievemmin sen vuoksi, että lapsi on itse ollut aloitteellinen;
- Naisjärjestöjen Keskusliitto edellyttää, että tekijän ja uhrin ikäeroa ja kypsyyseroa arvioitaessa pelkän ikäeron tai henkisen kypsyyden eron tulisi riittää, kuten on nykyisessäkin laissa;
- Naisjärjestöjen Keskusliitto vaatii, että lapsia koskevissa seksuaalirikoksissa ikärajoja sovelletaan riippumatta siitä, tiesikö vastaaja lapsen ikää. Naisjärjestöjen Keskusliitto edellyttää, että lapsiin kohdistuviin seksuaalirikoksiin säädetään ikärajojen osalta tuottamusvastuu;
- Naisjärjestöjen Keskusliiton mielestä ei tule säätää rikosnimikettä 'sukupuoliyhteys lapsen kanssa' eikä myöskään rikosnimikettä 'seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta';
- On välttämätöntä, että inestisäännöt yhdistetään yhdeksi lainkohdaksi;
- Naisjärjestöjen Keskusliitto pitää kannatettavana, että paritusta koskevan sääntelyn tunnusmerkistöä täsmennettäisiin ja täydennettäisiin siten, että lapsia koskevilta teoilta ei enää edellytetä teon suorittamista korvausta vastaan. Naisjärjestöjen Keskusliitto kuitenkin katsoo, että alle 18-vuotiaiden lasten suojelemiseksi tulee iän osalta riittää tuottamusvastuu;
- Naisjärjestöjen Keskusliitto kannattaa seksuaalisen kajoamisen törkeän tekemuodon säätämistä, mutta katsoo, että törkeisiin tekemuotoihin on lisättävä Istanbulin sopimuksen 46 artiklan mukaiset raskauttavat seikat. Lisäksi Naisjärjestöjen Keskusliitto pitää tärkeänä, että nimikettä 'seksuaalinen kajoaminen' tarkastellaan vielä uudelleen;
- Naisjärjestöjen Keskusliitto kannattaa seksuaalisen ahdistelun rangaistavuuden laajentamista;
- Naisjärjestöjen Keskusliitto kannattaa uutta säännöstä, jolla seksuaalisen kuvan luvaton levittäminen säädettäisiin seksuaalirikoksena rangaistavaksi;

- Naisjärjestöjen Keskusliitto kannattaa sukupuoliyhteyden määritelmän laajentamista;
- Naisjärjestöjen Keskusliitto kannattaa sitä, että lapsia seksuaalisesti esittävän kuva- ja videomateriaalin hallussapito ja levittäminen määriteltäisiin seksuaalirikoksiksi siirtämällä ne rikoslain 20 lukuun. Naisjärjestöjen Keskusliitto katsoo, että seksuaalisen kuvan määrittely täytyy ottaa perusteluihin mukaan, jotta etenkin tyttöihin sosiaalisessa mediassa kohdistuviin tekoihin voidaan puuttua entistä tehokkaammin;
- Työryhmän mietinnössä on säilytetty rikosnimike 'Seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta'. Nimike 'seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta' on erittäin ongelmallinen, sillä lähtökohtaisesti lapsi ei voi tarjota seksuaalipalveluja. Kyse on vähintäänkin lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Nimike ei tunnista uhrin haavoittuvaa asemaa, tekijän valta-asemaa eikä siten suojele lapsia eli kaikkia alle 18-vuotiaita prostituutiolta;
- Naisjärjestöjen Keskusliitto pitää kannatettavana, että seksuaalirikosten rangaistuksia ankaroitetaan rangaistusasteikkojen korottamisen ja soveltamisalan muutosten avulla;
- Naisjärjestöjen Keskusliitto näkee välttämättömänä, että oikeudellisen alan toimijoille on suunnattava riittävät resurssit koulutukseen, joka käsittelee seksuaalista väkivaltaa ja uutta lainsäädäntöä;
- Naisjärjestöjen Keskusliiton mielestä ei ole tarkoituksenmukaista jättää aborttilakiin tarpeettomasti seksuaalirikoksen uhriksi joutuneita tyttöjä ja naisia nöyryyttäviä säännöksiä;
- Tuottamuksellisen raiskauksen kriminalisointia ei mietinnössä ehdotettu. Naisjärjestöjen Keskusliitto katsoo, että tuottamuksellisen raiskauksen kriminalisoinnin mahdolliset vaikutukset tulisi arvioida;
- Naisjärjestöjen Keskusliitto pitää välttämättömänä, että jatkossa oikeusministeriössä naisten oikeuksiin ja naiseen kohdistuvan väkivallan torjuntaan keskeisesti vaikuttavan lainsäädännön valmisteluun osallistuu naisten oikeuksien ja naiseen kohdistuvan väkivallan vastaisen juridiikan asiantuntijoita jo valmisteluvaiheessa.

Naisjärjestöjen Keskusliitto edellyttää, että Suomen uuden lainsäädännön tulee seurata kansainvälisen oikeuden kehitystä ja pohjoismaista linjaa, joiden mukaan suostumuksen puute on seksuaalirikosten määritelmän keskeinen tekijä. Seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistus on naisjärjestöjen pitkään esittämä ja odottama uudistus, joka on kirjattu hallitusohjelmaan ja hallituksen tasa-arvo-ohjelmaan. Suomen tilannetta seurataan tarkasti kansainvälisesti Euroopan unionissa, eurooppalaisissa naisjärjestöissä ja globaalien tasa-arvotoimijoiden parissa. Suomen on otettava huomioon kansainvälisten naisten oikeuksien ja ihmisoikeussopimusten veloitteet ja niiden pohjalta annetut huomautukset ja parannettava lainsäädäntöään sen mukaisesti. Suomen on vietävä naiseen kohdistuvan väkivallan vastaista lainsäädäntöä eteenpäin hallitusohjelman mukaisesti "Suomi tasa-arvon mallimaaksi".

Naisjärjestöjen Keskusliitto pitää erittäin tärkeänä, että vapaaehtoisuuden puute kirjataan keskeiseksi tunnusmerkistötekijäksi seksuaalirikossäännöksiin. Tämä on olennainen uudistus verrattuna raiskausrikoksen nykyiseen määritelmään, jossa keskeisenä tunnusmerkistötekijänä on väkivalta tai sillä uhkaaminen. Tämä kehitys olisi linjassa Suomea sitovien kansainvälisten

velvoitteiden kanssa ja ottaa osaltaan huomioon seksuaalisen väkivallan osana sukupuolistuneen väkivallan ilmiötä. Suomi on ratifioinut ns. Istanbulin sopimuksen (Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehty Euroopan neuvoston yleissopimus, SopS 53/2015), joka edellyttää, että kaikki ilman uhrin suostumusta tehdyt seksuaaliset teot kriminalisoidaan. YK:n CEDAW -sopimuksen yleissuosituksen 35 mukaista on tarkastella seksuaalista väkivaltaa naisiin kohdistuvana sukupuoleen perustuvana väkivaltana, joka on naisiin kohdistuvaa syrjintää. CEDAW -sopimuksen yleissuositus 35:n 29 e) kohdan mukaan sopimusvaltioiden tulee varmistaa että seksuaalirikokset, ml. raiskaukset, luonnehditaan rikoksiksi henkilökohtaista turvallisuutta sekä fyysistä, seksuaalista ja psykologista integriteettiä vastaan ja että seksuaalirikosten määritelmät perustuvat vapaasti annettuun suostumukseen ja ottavat huomioon pakottavat olosuhteet. Istanbulin sopimuksen 46 artikla edellyttää, että raskauttavina seikkoina rangaistusta määrättäessä tulisi voida ottaa huomioon mm. se, että rikoksen tekijä on nykyinen tai entinen puoliso tai kumppani, uhrin kanssa yhdessä asuva henkilö tai valta-asemaansa väärin käyttänyt henkilö, että rikos kohdistuu henkilöön, joka on haavoittuvassa asemassa, tai teko kohdistuu lapseen tai on tehty lapsen läsnä ollessa. Näiden seikkojen tulee vaikuttaa teon moitittavuuden arviointiin kaikkien seksuaalirikosten yhteydessä. Kansainvälisen oikeuden ns. huolellisuusveloitteen (due diligence obligation) velvoittaa valtioita aktiivisiin toimiin ihmisoikeusrikkomusten estämiseksi mm. lainsäädännöllä. Sekä Istanbulin sopimus että CEDAW -sopimukseen liittyvä yleissuositus 35 korostavat tätä velvollisuutta

Työryhmän ehdotuksen yksi heikkous on se, että sitä, mitä vapaaehtoisuudella tarkoitetaan, ei ole määritelty. Työryhmän mietinnössä (s. 115) tuodaan esille esimerkiksi se riski, että ”vapaaehtoinen osallistuminen” voidaan tulkita pakottamisen puuttumiseksi, mikä ei muuttaisi nykyistä oikeustilaa. Sekä Istanbulin sopimus että CEDAW:n yleissuositus 35 korostavat olosuhteiden huomioon ottamista. Tämä koskee ennen kaikkea sitä, miten vapaaehtoisuutta määrittävät olosuhteet otetaan huomioon. Annetussa ehdotuksessa kuvaukset siitä, millaisissa olosuhteissa uhrin ei voi olettaa toimineen vapaaehtoisesti, jäävät vajavaiksiksi. Esimerkiksi Ruotsissa se, milloin teon ei koskaan voida katsoa olevan vapaaehtoinen, on laissa määritelty. Naisjärjestöjen Keskusliitto on huolissaan, ettei uudistuksella tosiasiallisesti muuteta nykyistä oikeustilaa paremmaksi, Nyt esitetty raiskaussäännös ei ole puhdas suostumussäännös, vaan siihen on yhdistetty vanha pakottamissäännös. Työryhmämietintö lakiuudistukseksi ei selvennä ja paranna tilannetta, vaan heikentää ja sekoittaa sitä. Koska seksuaalirikoslainsäädäntö osaltaan muokkaa oikeustajua, on sen yksi tarkoitus selventää sitä, mikä ei ole sallittua ja siten ennaltaehkäistä seksuaalirikoksia. Ottamalla mallia Ruotsin vastaavasta lainsäädännöstä olisi mahdollista helpottaa lain johdonmukaista tulkintaa sekä kansalaisten parissa että rikosprosessissa.

Naisjärjestöjen Keskusliitto katsoo, että uudistus tulee tehdä siten, että raiskaus perustuu ja rakentuu suoraan vapaaehtoisuuden puutteelle. Suostumusta ei voi koskaan olla, jos teossa esiintyy väkivaltaa, vaan teko pitäisi silloin pääsääntöisesti arvioida törkeänä raiskauksena, kuten Ruotsissa. Naisjärjestöjen Keskusliitto pitää välttämättömänä, että seksuaalirikoslainsäädäntöuudistus täyttää kansainvälisten ihmisoikeussopimusten velvoitteet, parantaa uhrien oikeussuojaa eikä missään nimessä heikennä uhrien asemaa.

Naisjärjestöjen Keskusliitto pitää niin ikään välttämättömänä, että lainsäädännöllä suojellaan heikoimmassa asemassa olevia Suomen kansainvälisten velvoitteiden mukaisesti. Mietinnössä on unohdettu haavoittuvassa asemassa olevien tyttöjen ja naisten suojeleminen. Seksuaalinen väkivalta on useimmiten naisiin kohdistuvaa väkivaltaa, joka on Suomen vakavin ja laajin ihmisoikeusongelma. Kuva Suomesta tasa-arvon mallimaana on hyvin suurella koetuksella, jos uudistuksen myötä ei suojella seksuaalisen väkivallan uhreja, erityisesti tyttöjä, naisia ja haavoittuvassa asemassa olevia riittäväällä tavalla.

Naisjärjestöjen Keskusliiton mielestä lakiuudistuksen lähtökohtana tulee olla se, että kaikki alle 18-vuotiaat ovat lapsia. Keskusliitto on huolissaan siitä, että ehdotus heikentää lasten, erityisesti tyttöjen, asemaa seksuaalisen väkivallan uhreina. Lakiesitys sivuuttaa tässä suhteessa ns. Lanzaroten sopimuksen Suomea sitovat velvoitteet. Sopimus velvoittaa sopimusvaltioita ryhtymään lainsäädäntö- ja muihin toimiin ehkäistäkseen lasten seksuaalisen riiston ja hyväksikäytön. Sopimuksen mukaan kaikki alle 18-vuotiaat ovat lapsia. Ehdotetussa uudistuksessa heikennetään nykyistä 16 vuoden suojaikärajaa, kun tosiasiallisesti ehdotuksessa mainitun 12 vuotta täyttäneiden uhrien vapaaehtoisuuden puutetta arvioidaan. Lapsenraiskauksen alaikärajan tulee ehdottomasti olla korkeampi, 15 vuotta Ruotsin mallin mukaisesti.

Naisjärjestöjen Keskusliiton näkemyksen mukaan Suomessa tulee Ruotsin mallin mukaisesti sisällyttää raiskauspykälään valta-asemaa hyväksi käyttämällä tehdyt teot. Naisjärjestöjen Keskusliitto pitää välttämättömänä, että valta-aseman hyväksi käytön avulla tehdyt teot katsotaan raiskauksiksi. Työryhmän mietinnössä katsotaan, että valta-aseman hyväksikäyttö ei poissulje uhrin vapaaehtoista osallistumista tekoon. Tällaiset teot rangaistaisiin seksuaalisena hyväksikäyttönä, vastoin kansainvälisten sopimusten velvoitteita. Naisjärjestöjen Keskusliitto pitää hyvin suurena ongelmana sitä, että samalla kun ehdotuksessa nostetaan vapaaehtoisuus seksuaalirikosten keskeiseksi tunnusmerkistöksi, unohdetaan valta-aseman hyväksi käyttämisen avulla tehdyt raiskaukset. Todellisuudessa valta-aseman hyväksikäyttö estää uhria muodostamasta tahtoaan vapaasti. Ei ole mahdollista puhua vapaaehtoisesta osallistumisesta seksuaaliseen kanssakäymiseen tällaisissa tilanteissa. Seksuaalisena hyväksikäyttönä määritellyt tilanteet on siirrettävä raiskauksen ja seksuaalisen kajoamisen rikosnimikkeiden alle.

Naisjärjestöjen Keskusliitto kannattaa sitä, että arvio tehdään tilanteen objektiivisen kokonaisarvion perusteella, ottaen huomioon kaikki teon olosuhteet. Istanbulin sopimuksen selitysmuistion mukaisesti suostumuksen olemassaoloa harkittaessa keskeistä on tapauskohtainen ja kontekstisensitiivinen todisteiden arviointi. Sukupuolia koskevilla stereotyyppisillä oletuksilla tai myyteillä ei saa olla vaikutusta raiskaussäännösten tulkintaan tai seksuaalirikoksiin liittyviin oikeusprosesseihin.

Naisjärjestöjen Keskusliitto pitää välttämättömänä, että jatkossa oikeusministeriössä naisten oikeuksiin ja naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaan keskeisesti vaikuttavan lainsäädännön valmisteluun osallistuu naisten oikeuksien ja naisiin kohdistuvan väkivallan vastaisen juridiikan asiantuntijoita jo valmisteluvaiheessa.

Mitä mieltä olette ehdotetuista säännöksistä, jotka koskevat tilanteita, joissa teon kohteella ei ole mahdollisuutta muodostaa tai ilmaista tahtoaan (rikoslain 20 luvun 1 §:n 2 momentin 2 kohta ja 3 §:n 2 momentin 2 kohta)?

Naisjärjestöjen Keskusliitto kannattaa kyseisten kohtien lisäyksiä, joita ei ole nykyisessä laissa (heikentynyt tajunnantila, voimakas päihtymys ja tilanteen äkillisyys). Kuitenkin muotoilu ”toisella ei ole mahdollisuutta muodostaa tai ilmaista tahtoaan” saattaa olla ongelmallinen, jos tämän tulkinta rajoittuu fyysiseen mahdottomuuteen ilmaista itseään tai muutoin kaventaa uhrin oikeusturvaa. Naisjärjestöjen Keskusliitto vaatii, että valta-aseman väärinkäyttö mainitaan kyseisissä kohdissa. Raiskauksen ja seksuaalisen kajoamisen määritelmien tulee kattaa myös sellaiset teot, jotka perustuvat tekijän aseman hyväksikäyttöön.

Naisjärjestöjen Keskusliitto katsoo, että lain 5 §:n eli seksuaalisen hyväksikäytön mukaiset teot tulee sisällyttää sukupuoliyhteyden osalta raiskauksen ja muiden seksuaalisten tekojen osalta seksuaalisen kajoamisen soveltamisalaan. Vaihtoehtoisesti raiskausta koskevaa 1 §:n 2 momenttia tulisi täydentää uhrin erityisen riippuvuussuhteen ja tekijän henkisen ja konkreettisen valta-aseman väärinkäytöllä, ja seksuaalisesta hyväksikäytöstä tulisi säätää erillinen törkeä tekomuoto. Lisäksi ehdotettu 9 § eli seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta tulee kriminalisoida 16-17-vuotiaiden osalta seksuaalisena hyväksikäyttönä.

CEDAW-komitea on kiinnittänyt Suomen määräaikaisraportin loppupäätelmissä huomiota siihen, että rikoslaissa määritellään rikosentekijän aseman perusteella tapahtuva seksuaalinen kanssakäyminen hyväksikäytöksi eikä raiskaukseksi, mikä johtaa lieviin rangaistuksiin mm. tapauksissa, joissa rikosentekijän teko kohdistuu laitospalveluolosuhteissa hiekommassa asemassa oleviin henkilöihin, erityisesti vammaisiin naisiin (CEDAW/C/FIN/CO/7). Erityisesti vammaisten naisten riski joutua seksuaalirikoksen uhriksi on moninkertainen verrattuna muihin naisiin.

Myös Istanbulin sopimuksen täytäntöönpanoa valvovan asiantuntijaryhmän GREVIO:n Suomea koskevan raportin (2019) mukaan nykyistä seksuaalista hyväksikäyttöä koskeva pykälä johtaa siihen, että valta-asemaa väärinkäyttäen toteutetut raiskaukset on kriminalisoitu lievempänä rikoksena kuin raiskauksena rangaistavat teot ja kyseiset teot pitäisi siis kriminalisoida yhtä vakavina rikoksina kuin raiskaukset.

Muut aikuisiin kohdistuvat seksuaalirikokset

Mitä mieltä olette ehdotetusta seksuaalisen kajoamisen törkeän tekemuodon säätämisestä?

Naisjärjestöjen Keskusliitto kannattaa seksuaalisen kajoamisen törkeän tekemuodon säätämistä. Tällä vahvistettaisiin uhrien oikeusturvaa tilanteissa, joissa on ollut kyse vakavista teoista, jotka jäävät kuitenkin sukupuoliyhteyden määritelmän ulkopuolelle. Naisjärjestöjen Keskusliitto kuitenkin katsoo, että törkeisiin tekemuotoihin on lisättävä Istanbulin sopimuksen 46 artiklan mukaiset

raskauttavat seikat. Uhrin haavoittuva asema tulee ottaa huomioon Istanbulin sopimuksen mukaisesti siten, että raskauttavina seikkoina otetaan huomioon muun muassa, jos rikos on kohdistettu entiseen tai nykyiseen puolisoon tai kumppaniin.

Mitä mieltä olette ehdotetusta seksuaalista hyväksikäyttöä koskevasta säännöksestä?

Naisjärjestöjen Keskusliitto pitää seksuaalisen hyväksikäytön tunnusmerkistöä ongelmallisena muun muassa siksi, että siinä kuvattuja tekoja sisältyy raiskauksen ja seksuaalisen kajoamisen tunnusmerkistöihin, mutta siinä asetetaan etenkin haavoittuvassa asemassa olevia tyttöjä ja naisia huonompaan asemaan. Rangaistusasteikko raiskaukseen verrattuna on matala eikä törkeää tekemuotoa ole ehdotettu säädettäväksi, toisin kuin raiskauksen ja seksuaalisen kajoamisen kohdalla.

Naisjärjestöjen Keskusliitto painottaa, että vapaaehtoisuuden nostaminen seksuaalirikosten keskeiseksi tunnusmerkistöksi edellyttää keskustelua tilanteista, joissa ei tosiasiaa voi olla kyse vapaaehtoisuudesta. Yhtenä esimerkkinä tällaisesta tilanteesta on sukupuoliyhteys 16-17-vuotiaan oman lapsen kanssa. Naisjärjestöjen Keskusliitto painottaa, ettei tällaisissa tilanteissa voi olla kyse vapaaehtoisesta osallistumisesta. Uudistuksessa 16-17-vuotiaiden vapaaehtoisuutta seksuaaliseen kanssakäymiseen oman vanhempansa kanssa tulotaisiin arvioimaan ja samalla heikennettäisiin tuomioita.

Ylipäättään inestirikoksista tulisi säätää erikseen ja ottaa huomioon se, että teot ovat saattaneet jatkua jo vuosia ennen kuin uhri on täyttänyt 16 vuotta. On kestävätilanne, että inestin uhrien oikeudet eivät toteudu vaan rangaistukset vaihtelevat riippuen lapsen iästä. Ruotsin tavoin raiskauksen tunnusmerkistöön tulee sisällyttää tilanteet, joissa valtasuhteen käyttämisen avulla tehdyt teot ovat raiskauksia eivätkä seksuaalista hyväksikäyttöä.

Ehdotettu säännös on ongelmallinen etenkin 16-17-vuotiaiden lasten ja sairaalassa tai laitoshoidossa asuvien, usein vammaisten, henkilöiden suojelemisen kannalta. Naisjärjestöjen Keskusliitto pitää huolestuttavana myös sitä, että 5 § 3 momentin muutoksen myötä edellytetään, että uhri, joka on hoidettavana sairaalassa tai muussa laitoksessa, tahdonmuodostuskyky on olennaisesti heikentynyt. Myös henkilöitä, joiden tahdonilmaisukyky on heikentynyt, tulee suojella ja myös sellaiset tilanteet tulee sijoittaa raiskaussäännöksen ale. Suomi on ratifioinut Lanzaroten sopimuksen, joka edellyttää tarvittavia lainsäädäntö- ja muita toimenpiteitä ehkäistäkseen kaikenlaisen lasten seksuaalisen riiston ja seksuaalisen hyväksikäytön. Mietinnössä ehdotetut keinot 16-17-vuotiaiden lasten suojelemiseen eivät ole riittäviä.

Lakiuudistuksessa on käytävä hyvin tarkkaan läpi Lanzaroten sopimuksen ja Istanbulin sopimuksen velvoitteet. Tällaisenaan ehdotus ei niitä täytä. Jos valta-asemassa oleva henkilö taivuttelisi 16-17-vuotiaan lapsen seksuaaliseen kanssakäymiseen, hänet tuomittaisiin seksuaalisesta hyväksikäytöstä,

jonka rangaistusasteikko on neljästä kuukaudesta neljään vuoteen vankeutta. 16-17-vuotiaita pitäisi suojella tilanteilta, joissa rikoksen tekijä käyttää valta-asemaansa hyväkseen. Naisjärjestöjen Keskusliitto painottaa, että vastuun tulee olla aina aikuisella eikä arvioinnin tule keskittyä lapsen omaan toimintaan.

Naisjärjestöjen Keskusliitto on huolissaan siitä, ettei mietinnössä ole otettu riittävästi huomioon uhrin haavoittuvaa asemaa eikä tekijän valta-asemaa, joiden pitäisi olla Istanbulin sopimuksen 46 artiklan mukaisesti raskauttavia seikkoja. Sen sijaan mietinnössä on kansainvälisten sopimusten vastaisesti katsottu, että tällaisissa tilanteissa voitaisiin tuomita lievemmin. Tosiasiassa mahdollisuus valta-aseman väärinkäyttöön tarkoittaa sitä, ettei tekijän välttämättä tarvitse turvautua esimerkiksi väkivaltaan tai pelkotilan hyväksikäyttämiseen. Kun seksuaalirikoslainsäädäntöä uudistetaan suostumusperustaiseksi, tulisi tunnistaa myös valta-aseman väärinkäyttöön perustuvat teot sitä kautta, ettei uhri ole välttämättä voinut muodostaa vapaasti tahtoaan.

Naisjärjestöjen Keskusliitto katsoo, että 5 §:n mukaiset teot tulee sisällyttää sukupuoliyhteyden osalta raiskauksen ja muiden seksuaalisten tekojen osalta seksuaalisen kajoamisen soveltamisalaan. Vaihtoehtoisesti raiskausta koskevaa 1 §:n 2 momenttia tulee täydentää uhrin erityisen riippuvuussuhteen ja tekijän henkisen ja konkreettisen valta-aseman väärinkäytöllä, ja seksuaalisesta hyväksikäytöstä tulisi säätää erillinen törkeä tekemuoto. Lisäksi tekstissä ehdotettu 9 § eli rikosnimike 'seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta' tulee kriminalisoida 16-17-vuotiaiden osalta seksuaalisena hyväksikäyttönä. Naisjärjestöjen Keskusliitto painottaa, ettei lapsi voi myydä seksuaalipalveluja, etenkin kun kyse on tosiasiassa vanhempien miesten haavoittuvassa asemassa oleviin tyttöihin kohdistuvista teoista, joilla voi olla kauaskantoiset vahingolliset vaikutukset uhrien tulevaisuuteen.

Mitä mieltä olette seksuaalista ahdistelua koskevan säännöksen soveltamisalan ehdotetusta laajennuksesta?

Naisjärjestöjen Keskusliitto kannattaa seksuaalisen ahdistelun rangaistavuuden laajentamista kattamaan koskettelutekojen lisäksi myös muilla tavoilla tehtyjä seksuaalisia tekoja, kun ne rinnastuvat vakavuudeltaan kosketteluun. Laajennus kattaisi nykyistä paremmin seksuaalisen ahdistelun tilanteita, joissa ei ole suoraan kyse koskettelusta, mutta jotka loukkaavat uhrin itsemääräämisoikeutta.

Työryhmämietinnön sivulla 176 oikeudeton tunkeutuminen toisen sukupuolen pukeutumis- ja wc-tiloihin yhtenä esimerkkinä teosta, josta voitaisiin tuomita seksuaalisena ahdisteluna. Tällaista esimerkkiä ei tule kuitenkaan käytännössä tulkita niin, että sillä voitaisiin kaventaa transihmisten oikeutta määritellä itse oma sukupuolensa ja siten valita itselleen parhaiten sopiva pukuhuone. Toisen seksuaalista itsemääräämisoikeutta loukkaavana ei voi pitää pelkästään sitä, että sukupuolivähemmistöön kuuluva henkilö käyttää tietylle sukupuolelle osoitettua pukeutumis- tai peseytymistilaa.

Mitä mieltä olette ehdotetusta seksuaalisen kuvan luvaton levittämistä koskevasta säännöksestä?

Naisjärjestöjen Keskusliitto kannattaa uutta säännöstä, jolla seksuaalisen kuvan luvaton levittäminen säädettäisiin seksuaalirikoksena rangaistavaksi. Säännös ottaisi huomioon digitaalisen väkivallan ulottuvuudet itsemääräämisoikeuden loukkaamisessa. Digitaalinen väkivalta on usein juuri tyttöihin ja naisiin kohdistuvaa väkivaltaa.

Mitä mieltä olette sukupuoliyhteyden määritelmän ehdotetusta laajentamisesta?

Naisjärjestöjen Keskusliitto kannattaa sukupuoliyhteyden määritelmän laajentamista niin, että sukuelimen tai peräaukon koskettelu suulla tai sukuelimellä olisi sukupuoliyhteys nykyisen määritelmän lisäksi. Uusi määritelmä ottaisi entistä paremmin huomioon eri sukupuolet, sukupuolen moninaisuuden ja eri tavoin tehdyt itsemääräämisoikeuden loukkaukset, joissa voi muutoin muodostua vaikeita rajanvetotilanteita esimerkiksi näytön puuttumisen vuoksi.

Muita aikuisiin kohdistuviin seksuaalirikoksiin liittyviä huomioita?

Naisjärjestöjen Keskusliitto pitää tärkeänä, että nimikettä 'seksuaalinen kajoaminen' tarkastellaan vielä uudelleen. Nimikkeen valinnassa on otettava huomioon riittävällä tavalla teon vakavuus ja moitittavuus (vrt. Ruotsin sexuell övergrepp).

Lapsiin kohdistuvat seksuaalirikokset

Mitä mieltä olette ehdotuksesta säätää lapsiin kohdistuvia tekoja koskevat säännökset omaksi kokonaisuudekseen?

Naisjärjestöjen Keskusliitto kannattaa ehdotusta säätää lapsiin kohdistuvia tekoja koskevat säännökset omaksi kokonaisuudekseen ja katsoo, että erottaminen selkiyttäisi sääntelyä. Naisjärjestöjen Keskusliitto edellyttää, että mietinnössä otetaan lähtökohdaksi se, että mm. YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen ja Lanzaroten sopimuksen mukaisesti kaikki alle 18-vuotiaat ovat lapsia.

Naisjärjestöjen Keskusliitto on huolestunut etenkin sekä 12-15-vuotiaiden että 16-17-vuotiaiden lasten oikeussuojasta. Naisjärjestöjen Keskusliitto katsoo, että 12 vuotta täyttäneiden osalta annetaan ehdotuksessa liikaa painoarvoa uhrin omalle käyttäytymiselle ja on huolissaan siitä, että heidän kohdalla vapaaehtoisuuden puutteen arvioinnista tulee merkittävä kriteeri. 12 vuotta täyttäneiden lasten asemaa ei tule heikentää lakiuudistuksessa eikä 12-15-vuotiaaseen kohdistetusta rikoksesta tule tuomita lievemmin sen vuoksi, että lapsi on itse ollut aloitteellinen.

Naisjärjestöjen Keskusliiton mielestä ei tule säätää rikosnimikettä 'sukupuoliyhteys lapsen kanssa' eikä myöskään rikosnimikettä 'seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta'. Naisjärjestöjen Keskusliitto tuo kyseiset ongelmat tarkemmin esille seuraavien kysymysten alla. Nykyistä 16 vuoden ikärajaa ei tule hämärtää uudistuksen myötä. Työryhmämietinnön ehdotuksen mukaan yli 11-vuotiaiden

kohdalla tultaisiin jatkossa pohtimaan vapaaehtoisuutta. Naisjärjestöjen Keskusliiton mielestä ikärajan on ehdottomasti oltava korkeampi.

Mitä mieltä olette lapsenraiskausta koskevasta säännöksestä?

Naisjärjestöjen Keskusliitto pitää tärkeänä säätää säännös, jonka mukaan tietyn ikärajan alittaviin lapsiin kohdistuvat sukupuoliyhteydet olisivat aina lapsenraiskauksia, lapsen vapaaehtoisuutta arvioimatta. Ehdotettu 12 vuoden ikäraja on ehdottomasti liian matala. Ruotsissa lapsenraiskauksen ikäraja on 15 vuotta ja tämä ikäraja tulisi ottaa käyttöön myös Suomessa. Naisjärjestöjen Keskusliiton mielestä ikärajan tulee olla ehdoton, jolloin vapaaehtoisuutta ei käytännössä arvioida, vaikka kyse olisi vain hieman alle ikärajan olevasta lapsesta. Mietinnössä ei oteta kantaa siihen, miten tahallisuusoppia on tarkoitus soveltaa uusiin ikärajiin, jolloin lähtökohtaisesti tekijällä, joka ei ole tietoinen toisen osapuolen iästä, ei ole tahallisuutta.

Naisjärjestöjen Keskusliitto vaatii, että lapsia koskevissa seksuaalirikoksissa ikärajoja sovelletaan riippumatta siitä, tiesikö vastaaja lapsen ikää. Etenkin lapsenraiskauksen kohdalla ikärajan tulee olla ehdoton. Erityisen ongelmallista lasten suojelun näkökulmasta on, että jos tekijällä on perusteltu syy olettaa, että uhri on täyttänyt (ehdotuksen mukaisesti) 12 vuotta, mutta uhri todellisuudessa ei olekaan vielä 12-vuotias. Tällöin tekijää ei tuomita lapsenraiskauksesta tahallisuuden puuttumisen vuoksi, mutta toisaalta häntä ei voida tuomita myöskään 2 momentin nojalla, koska uhri ei ole täyttänyt 12 vuotta (ehdotuksen mukaisesti). Naisjärjestöjen Keskusliitto edellyttää, että lapsiin kohdistuviin seksuaalirikoksiin säädetään ikärajojen osalta tuottamusvastuu.

Naisjärjestöjen Keskusliitto katsoo, että (ehdotuksen mukaisesti) 12 vuotta täyttäneiden osalta annetaan ehdotuksessa liikaa painoarvoa uhrin omalle käyttäytymiselle ja on huolissaan siitä, että heidän kohdalla vapaaehtoisuuden puutteen arvioinnista tulee merkittävä kriteeri. Säännös on ongelmallinen siltä osin, kun arvioitavaksi tulevat tekijän ja uhrin ikäero sekä henkisen kypsyden ero. Pelkän ikäeron tai henkisen kypsyden eron tulisi riittää, kuten on nykyisessäkin laissa. Ehdotettu sanamuoto tulee muuttaa jo laillisuusperiaatteen vuoksi. 12 vuotta täyttäneiden lasten asemaa ei tule heikentää lakiuudistuksessa eikä 12-15-vuotiaaseen kohdistetusta rikoksesta tule tuomita lievemmin sen vuoksi, että lapsi on itse ollut aloitteellinen tai ei kyetä näyttämään, että tekijä on saanut lapsen sukupuoliyhteyteen taivuttelemalla tai houkuttelemalla.

Nykyistä 16 vuoden ikärajaa ei tule hämärtää uudistuksen myötä. Jos lapsi itse olisi aloitteellinen, teosta rangaistaisiin lievemmin sukupuoliyhteytenä lapsen kanssa. Naisjärjestöjen Keskusliitto painottaa, ettei lapsen aloitteellisuuden tule vaikuttaa rikosnimikkeen valintaan. Naisjärjestöjen Keskusliitto vaatii, ettei tule säätää lievempää tekemuotoa ”sukupuoliyhteys lapsen kanssa”, sillä se antaa väärän viestin ja olisi ristiriidassa sen tavoitteen kanssa, että uudistuksella parannettaisiin rikosoikeudellista suojaa lasten koskemattomuuden ja häiriöttömän kasvun ja kehityksen turvaamiseksi.

Mitä mieltä olette seksuaalista kajoamista lapseen koskevasta säännöksestä?

Naisjärjestöjen Keskusliitto kannattaa sitä, että säädetään seksuaalista kajoamista lapseen koskeva säännös. Naisjärjestöjen Keskusliitto edellyttää, että alakohta b muutetaan siten, ettei lapsen omalle käyttäytymiselle tai aloitteellisuudelle anneta painoarvoa. Vastuun tulee olla aina aikuisella. Lisäksi ehdotuksen ikärajoja tulee pohtia erittäin kriittisesti. Naisjärjestöjen Keskusliiton mielestä ehdotuksen mukainen 12 vuoden ikäraja on ehdottomasti liian matala. 12 vuotta täyttäneiden lasten asemaa ei tule heikentää lakiuudistuksessa eikä 12-15-vuotiaaseen kohdistetusta rikoksesta tule tuomita lievemmin sen vuoksi, että lapsi on itse ollut aloitteellinen tai ei kyetä näyttämään, että tekijä on saanut lapsen tekoon taivuttelemalla tai houkuttelemalla. Alakohta b on ongelmallinen myös siltä osin, että arvioitavaksi tulevat tekijän ja uhrin ikäero sekä henkisen kypsytyden ero. Naisjärjestöjen Keskusliitto edellyttää, että pelkän ikäeron tai henkisen kypsytyden eron tulisi riittää, kuten on nykyisessäkin laissa. Näin ollen kohta täytyy muuttaa niin, että ja- sana korvataan taisanalla. Ehdotettu sanamuoto tulee muuttaa jo laillisuusperiaatteen vuoksi.

On välttämätöntä, että inestisäännöt yhdistetään yhdeksi lainkohdaksi. Tällaisenaan teksti vaikeuttaa tulkintaa. On myös otettava huomioon, että inesti saattaa jatkua vuosikausia, yli ikärajojen.

Mitä mieltä olette sukupuolilyhteyksien ja seksuaalisten tekojen säätämisestä rangaistavaksi sellaisenaan lapsenraiskauksena tai seksuaalisena kajoamisena lapseen, kun ne kohdistuvat alle 12-vuotiaaseen lapseen?

Naisjärjestöjen Keskusliitto kannattaa mietinnön ehdotusta, että nuorten seksuaalisen itsemääräämisoikeuden ja koskemattomuuden suojan vahvistamiseksi säädettäisiin ehdoton suojaikäraja. On selvää, ettei alle 12-vuotias (ehdotuksen mukaan) voi koskaan antaa suostumusta seksuaaliseen kanssakäymiseen. Naisjärjestöjen Keskusliiton mielestä ehdotus on kuitenkin sekava ja heikentää nykyistä 16 vuoden suojarajaa. Ehdotuksen mukaan yli 11-vuotiaiden kohdalla vapaaehtoisuuden arvioinnista tulee keskeinen seikka. Ikärajan tulee olla ehdotettua selkeästi korkeampi. Erityisen ongelmallista ikärajan asettaminen vain 12 vuoteen on, jos ikärajaan ei sovelleta tuottamuvastuuta.

Mitä mieltä olette muutoksista paritusta koskevaan sääntelyyn?

Naisjärjestöjen Keskusliitto pitää kannatettavana, että paritusta koskevan sääntelyn tunnusmerkistöä täsmennettäisiin ja täydennettäisiin siten, että lapsia koskevilta teoilta ei enää edellytettäisi teon suorittamista korvausta vastaan. Naisjärjestöjen Keskusliitto kuitenkin katsoo, että alle 18-vuotiaiden lasten suojelemiseksi tulee iän osalta riittää tuottamuvastuu. Lisäksi NJKL on huolissaan siitä, että lapsia koskevien uhrien kohdalla syytenimikkeeksi valikoituu turhan usein paritus eikä jokin muu nimike, kuten ihmiskauppa. Parituksen ja seksuaalisessa hyväksikäyttötarkoituksessa tehdyn ihmiskaupan uhreiksi valikoituu usein syrjäytymisvaarassa olevat tytöt eli jo valmiiksi haavoittuvassa asemassa olevat.

Mitä mieltä olette muutoksista lasta seksuaalisesti esittäviä kuvia koskevaan sääntelyyn?

Naisjärjestöjen Keskusliitto kannattaa sitä, että lapsia seksuaalisesti esittävän kuva- ja videomateriaalin hallussapito ja levittäminen määriteltäisiin seksuaalirikoksiksi siirtämällä ne

rikoslain 20 lukuun. Seksuaalista kuvaa ei ole mietinnössä määritelty tarkemmin, vaan perustelujen mukaan tarkoitus on pitää ennallaan nykyisen käsitteen ”sukupuolisiveellisyyttä loukkaava kuva” merkitys. Sana ’seksuaalinen kuva’ kuitenkin saattaa laventaa merkitystä, soveltuen muun muassa sosiaalisessa mediassa tapahtuneisiin rikoksiin paremmin. Naisjärjestöjen Keskusliitto katsoo, että seksuaalisen kuvan määrittely täytyy ottaa perusteluihin mukaan, jotta etenkin tyttöihin sosiaalisessa mediassa kohdistuviin tekoihin voidaan puuttua entistä tehokkaammin.

Muita lapsiin kohdistuviin seksuaalirikoksiin liittyviä huomioita?

Työryhmän mietinnössä on säilytetty rikosnimike ’Seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta’. Naisjärjestöjen keskusliiton mielestä nimike ’seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta’ on erittäin ongelmallinen, sillä lähtökohtaisesti lapsi ei voi tarjota seksuaalipalveluja. Kyse on vähintäänkin lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Nimike ei tunnista uhrin haavoittuvaa asemaa, tekijän valta-asemaa eikä siten suojele lapsia eli kaikkia alle 18-vuotiaita prostituutiolta. Kyseisestä rikoksesta voidaan tuomita sakkoa tai enintään kaksi vuotta vankeutta, mikä antaa aivan väärän viestin sen suhteen, miten moitittava teko on ja että aikuisella tulee olla aina vastuu. Säännöksen säilyttäminen lakiuudistuksessa sellaisenaan ei ole linjassa Lanzaroten sopimuksen eikä lakiuudistuksen tavoitteen kanssa, jonka mukaan kiinnitetään huomiota lapsiin kohdistuviin seksuaalirikoksiin ja korostetaan näiden rikosten moitittavuutta.

Naisjärjestöjen Keskusliitto haluaa vielä painottaa 5 §:n ongelmallisuutta. Esityksen mukaan laissa säilyisi rikosnimike ’seksuaalinen hyväksikäyttö’, joka koskisi valta-aseman väärinkäyttöä, joka kohdistuu mm. 16-17 -vuotiaaseen. Jos valta-asemassa oleva henkilö taivuttelisi 16-17-vuotiaan lapsen seksuaaliseen kanssakäymiseen, hänet tuomittaisiin seksuaalisesta hyväksikäytöstä, jonka rangaistusasteikko on neljästä kuukaudesta neljään vuoteen vankeutta. 16-17-vuotiaita pitää suojella tilanteilta, joissa rikoksen tekijä käyttää valta-asemaansa hyväkseen siten, ettei uhri pysty muodostamaan tahtoaan vapaasti.

Mietinnössä ei oteta kantaa siihen, miten tahallisuusoppia on tarkoitus soveltaa uusiin ikärajoihin, jolloin lähtökohtaisesti tekijällä, joka ei ole tietoinen toisen osapuolen iästä, ei ole tahallisuutta. Naisjärjestöjen Keskusliitto vaatii, että lapsia koskevista seksuaalirikoksista ikärajoja sovelletaan riippumatta siitä, tiesikö vastaaja lapsen ikää. Uhrien suojelemisen näkökulmasta on kestävämpää, jos tahallisuusoppia sovelletaan esitettyihin mataliin ikärajoihin. Etenkin 12 vuoden (esityksen mukaan) ikärajan tulee olla ehdoton. Erityisen ongelmallista lasten suojelun näkökulmasta on, että jos tekijällä on perusteltu syy olettaa, että uhri on täyttänyt 12 vuotta, mutta uhri todellisuudessa ei olekaan vielä 12-vuotias. Tällöin tekijää ei tuomita lapsenraiskauksesta tahallisuuden puuttumisen vuoksi, mutta toisaalta häntä ei voida tuomita myöskään 2 momentin nojalla, koska uhri ei ole täyttänyt 12 vuotta. Naisjärjestöjen Keskusliitto edellyttää, että lapsiin kohdistuviin seksuaalirikoksiin säädetään ikärajojen osalta tuottamusvastuu.

Rangaistukset

Mitä mieltä olette ehdotetuista rangaistusasteikoista?

Naisjärjestöjen Keskusliitto pitää kannatettavana, että seksuaalirikosten rangaistuksia ankaroidetaan rangaistusasteikkojen korottamisen ja soveltamisalan muutosten avulla.

Naisjärjestöjen Keskusliitto pitää kannatettavana sitä, että jatkossa aikuisen sukupuoliyhteys alle 16-vuotiaaseen tulisi tuomituksi yleensä lapsenraiskauksena, joiden minimirangaistus on kaksi vuotta vankeutta. Naisjärjestöjen Keskusliitto on kuitenkin huolissaan ikärajoihin liittyvistä ongelmista ja painottaa, että 12-15-vuotiaiden lasten suoja ei tule heikentää. Naisjärjestöjen Keskusliiton mielestä ei tule säätää rikosnimikettä 'sukupuoliyhteys lapsen kanssa'. Jos nimike kuitenkin säädetään, minimirangaistuksen tulee olla ehdotetun 4 kuukauden sijasta huomattavasti korkeampi, esimerkiksi 1 vuosi. 16-17-vuotiaiden lasten suojelemiseksi ei ole riittävää, että valta-aseman väärinkäytön avulla tehdyt raiskaukset tuomitaan seksuaalisena hyväksikäyttönä.

Naisjärjestöjen Keskusliitto pitää erittäin ongelmallisena sitä, että rikosnimike 'seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta' mietinnön ehdotuksen mukaisesti säilytettäisiin. Sen lisäksi, ettei mietinnössä tunnusteta 16-17-vuotiaiden lasten suojelun tärkeyttä tältä osin, Naisjärjestöjen Keskusliitto kritisoi voimakkaasti nimikkeen rangaistusasteikkoa, jonka mukaan teosta voi saada sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta. Mietinnön mukaan kyse on rikoslain 20 luvun toiseksi lievimmästä rikoksesta. Säännöksen säilyttäminen lakiuudistuksessa sellaisenaan ei ole linjassa uudistuksen tavoitteen kanssa, jonka mukaan kiinnitetään huomiota lapsiin kohdistuviin seksuaalirikoksiin ja korostetaan näiden rikosten moitittavuutta.

Naisjärjestöjen Keskusliitto peräänkuuluttaa Istanbulin sopimuksen velvoitteiden huomioimista myös siten, että sopimuksen 46 artiklan mukaiset raskauttavat seikat säädetään seksuaalirikoslainsäädäntöuudistuksessa rikosten koventamisperusteiksi. Näitä seikkoja ei ole otettu huomioon raskauttavina seikkoina myöskään esimerkiksi seksuaalista hyväksikäyttöä koskevan pykälän yhteydessä. Etenkin 46 artiklan kohdat c (rikos on kohdistettu henkilöön, jonka erityiset seikat ovat tehneet haavoittuvaksi) ja a (rikoksen on kohdistanut entiseen tai nykyiseen kansallisessa laissa tunnustettuun puolisoon tai kumppaniin perheen jäsen, uhrin kanssa yhdessä asuva henkilö tai valta-asemaansa väärin käyttänyt henkilö) tulee ottaa uudistuksessa huomioon.

Naisjärjestöjen Keskusliitto pitää suurena ongelmana ja kansainvälisten velvoitteiden vastaisena sitä, että myös esimerkiksi laitoshoidossa oleviin vammaisiin naisiin kohdistuvat raiskaukset tuomittaisiin lievempinä rikoksina kuin raiskauksina, jolloin rangaistuksetkin olisivat lievempiä. Muutoin on hyvä, että seksuaalisen hyväksikäytön osalta minimirangaistusta nostettiin eikä teosta voida tuomita enää sakkoja.

Muut huomiot

Huomioita esityksen arvioituihin vaikutuksiin liittyen?

Naisjärjestöjen Keskusliitto vaatii, että vaikutukset etenkin haavoittuvassa asemassa oleviin tyttöihin ja naisiin tulee arvioida kattavammin. Eryteisesti vaikutukset vammaisiin naisiin ja tyttöihin on arvioitava perusteellisesti. Naisjärjestöjen Keskusliitto katsoo, että kattavan sukupuolivaikutusten arvioinnin tulee sisältää moniperustaisten syrjäntekijöiden syvälinen huomioiminen.

Naisjärjestöjen Keskusliitto näkee välttämättömänä, että oikeudellisen alan toimijoille on suunnattava riittävät resurssit koulutukseen, joka käsittelee seksuaalista väkivaltaa ja uutta lainsäädäntöä. Resurssija tulisi suunnata myös oikeusapuun sekä nuorten seksuaalikasvatukseen. Istanbulin sopimus edellyttää rikosprosessin asianmukaisuutta ja tuomareille sekä syyttäjiille tulee tarjota koulutusta. Koulutuksessa tulee painottaa GREVIO:n ja CEDAW-komitean huomioiden mukaisesti sitä, että raiskausten uhrien välille ei saa luoda hierarkiaa asettamalla tietynlaiset tekotavat lähtökohtaisesti moitittavammaksi kuin toiset. Naisjärjestöjen Keskusliitto toistaa tässä kantansa, jonka mukaan uudistus tulee tehdä siten, että raiskaus perustuu ja rakentuu suoraan vapaaehtoisuuden puutteelle. Nyt esitetty raiskaussäännös ei ole puhdas suostumussäännös, vaan siihen on yhdistetty vanha pakottamissäännös.

Huomioita muihin lakeihin ehdotettuihin muutoksiin liittyen?

Naisjärjestöjen Keskusliiton mielestä ei ole tarkoituksenmukaista jättää aborttilakiin tarpeettomasti seksuaalirikoksen uhriksi joutuneita tyttöjä ja naisia nöyryyttäviä säännöksiä. Aborttilaista tulee poistaa 1 § 3 kohta ja 3 §, jotka ovat käytännössä turhia ja joilla kirjaimellista tulkintaa soveltaen vain viivytetään abortin saamista. Lain 3 § tulee poistaa ja 1 §:ään tulee tehdä lisäys, jonka mukaan raskaus voidaan lain säännöksiä noudattaen naisen pyynnöstä keskeyttää, jos hän kertoo tullessa raskaaksi seksuaalirikoksen johdosta.

Muita huomiota liittyen esitettyihin lakiehdotuksiin?

Tuottamuksellisen raiskauksen kriminalisointia ei mietinnössä ehdotettu. Naisjärjestöjen Keskusliitto katsoo, että tuottamuksellisen raiskauksen kriminalisoinnin mahdolliset vaikutukset tulisi arvioida. Vähintäänkin tulee tarkasti seurata, miten raiskauksen kriminalisointia tullaan lakiuudistuksen jälkeen soveltamaan ja arvioida mahdollisia perusteita kriminalisoida tuottamuksellinen tekemuoto. Naisjärjestöjen Keskusliitto on huolissaan, että tekijän tahallisuuden näyttäminen muodostuu haastavaksi, kun on kyse tekijän subjektiivisesta käsityksestä. Tahallisuuden edellytys ei saa oikeuskäytännössä rajata suostumuksen vastaisten tekojen rangaistavuutta niin, että seksuaalirikosten uhrit eivät saa oikeutta. Naisjärjestöjen Keskusliitto pitää tärkeänä, että hallituksen esityksessä käsitellään tahallisuuden tilanteissa, joissa uhri on esimerkiksi niin sanotun jäätymisreaktion vuoksi ollut passiivinen. On erittäin ongelmallista, jos tällaisissa tilanteissa tehdyistä raiskauksista ei voida tuomita, kun ei voida näyttää tekijän pitäneen vapaaehtoisuuden puuttumista varsin todennäköisenä.

Heinilä Terhi
Naisjärjestöjen Keskusliitto

